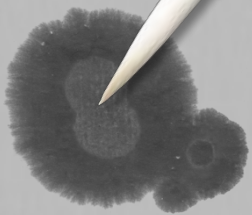

HEMODİYALİZ VE PERİTON DİYALİZİ HASTA BAKIMINDA MODEL KULLANIMI

Prof. Dr. Hatice TEL AYDIN
Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü
İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Ağaçta duran kuş,
dalın kırılmasından hiç korkmaz.
Onun güveni ağaca değil,
kendi kanatlarıdır.
Kendinize güvenin.

Sunum planı

- Hemşirelik teorileri- modelleri geliştirilme süreci
- Hemşirelik modelleri ile çalışmanın yararları,
- Nefroloji hemşireliğinde model kullanımı,
 - bakım modelleri,
 - araştırma sonuçları ve bakım sonuçları

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

Profesyonel disiplinin temel amacı;
mesleğin uygulamalarında kullanılacak
bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmaktır.

Fawcett 2005; Pearson, Vaughan, Fitzgerald 2005.

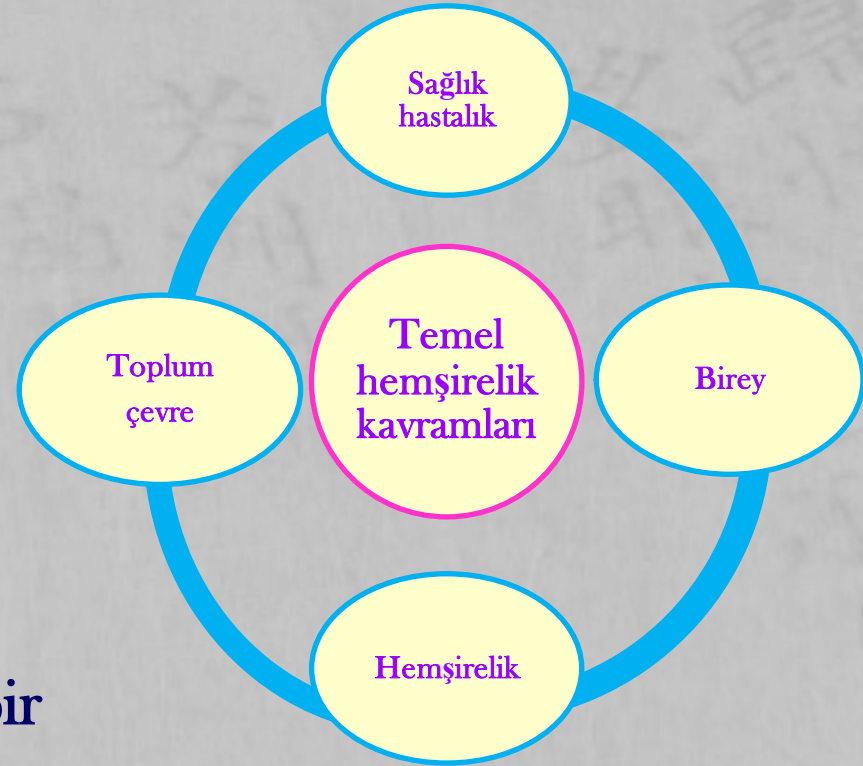
Hemşirelik teorileri geliştirme süreci;

- Florence Nightingale ile başlar,
- **1950'li** yıllarda çalışmalar hız kazanır,
- **1952** Nursing Research dergisi yayınlanmaya başlar,
- **1967** Teori Geliştirme Sempozyumu düzenlenir,
- **1968** Hemşireliğin Doğası ve Hemşirelik Bilimi Konferansı,
- **1975** Hemşirelik Teorileri Konferansı düzenlenir.

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

Kuram, gözlem ve önermelerin bilimsel yöntemlerle test edilip doğrulanması ile ortaya çıkar.

Model, kavramlar arasında kurulan mantıksal ilişkilerin şematik olarak gösterilmesiyle ortaya çıkan, sistematik zihinsel bir süreçtir.

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

Hemşirelik eğitime

Hemşirelik uygulamalarına

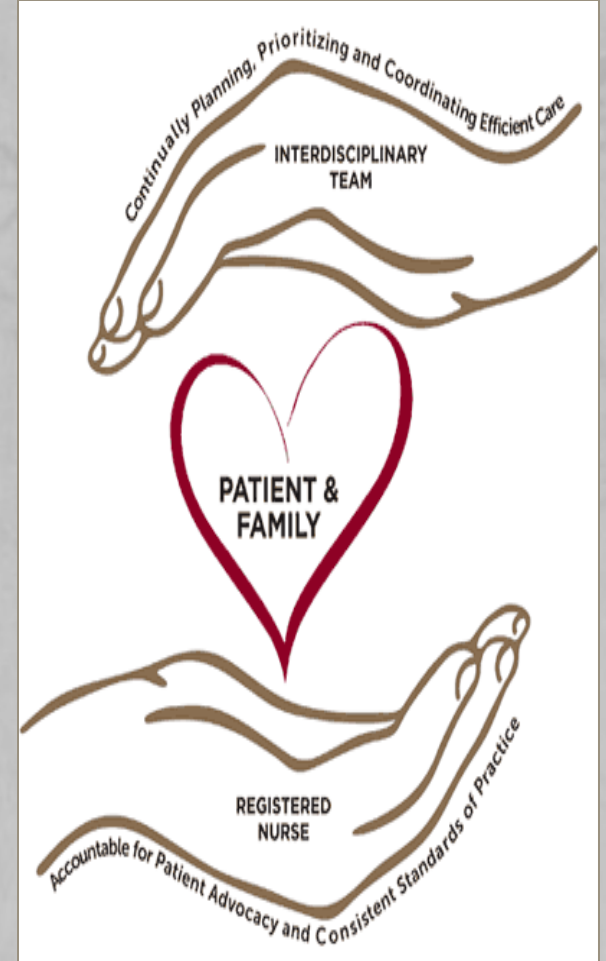
Hemşirelik araştırmalarına
rehberlik eder.

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

- Hemşirelik araştırmalarında model kullanımı artmıştır. Ancak , klinik uygulama örnekleri azdır.

•??????????

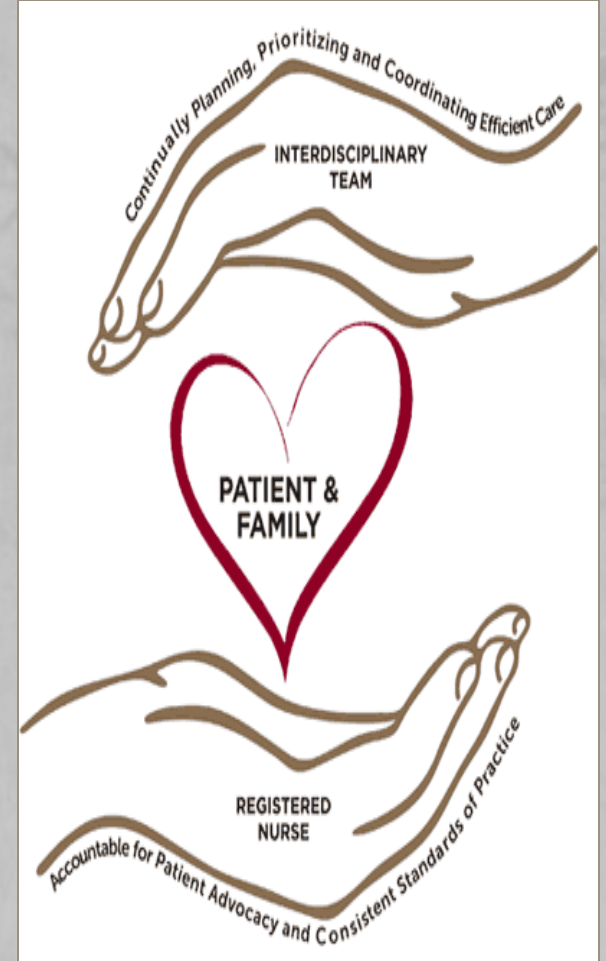
- Temel hemşirelik eğitiminde model kullanımına yer verilmemesi,
- Modellerin çoğunlukla anlaşılması zor, soyut kavramlardan oluşması,
- Modelleri anlama ve uygulamanın zor ve zaman alıcı görülmesi.

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

- hemşirenin tıbbi uygulamalara değil (**İNSAN**) hemşirelik uygulamalarına odaklanmasını,
- İş merkezli olmaktan uzaklaşmasını,
- bakımın sistematize edilmesini sağlar.

Fawcett 2005, Alligood ve Tomey 2006, Gigliotti 2008

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

- İnsanı tüm boyutlarıyla ele almayı ve tanımayı,
- İnsanda problem yaratan durumların anlaşmasını/ ortaya çıkartılmasını,
- Hemşirelik hizmetinin belli bir mantıkla ve sistemli bir şekilde sunulmasını,

Roper, Logan, Tierney 1993, Velioğlu 1999, Kaya 2004, McCurry ve ark. 2010.,
<http://www.conursing.uobaghdad.edu.iq/uploads/others/conursing/leacture/theory.pdf>

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

- Mesleki bakış açısının ve mesleki iletişimin geliştirmesini,
- Meslekleşme sürecini gelişmesini sağlayacaktır.

Roper, Logan, Tierney 1993, Velioğlu 1999, Kaya 2004, McCurry ve ark. 2010.,
<http://www.conursing.uobaghdad.edu.iq/uploads/others/conursing/leacture/theory.pdf>

Hemşirelik modelleri -HD/PD

- Dünya genelinde nüfusun %10'unun kronik böbrek hastalığından etkilendiği ve uygun tedavi seçeneklerine ulaşamadığı için her yıl milyonlarca insanın yaşamını kaybettiği belirtilmektedir.
- 2013 Yılı Ulusal Nefroloji, Diyaliz ve Transplantasyon Kayıt Sistemi Raporu'na göre ülkemizde kronik böbrek hastalığı nedeniyle RRT uygulanan toplam hasta sayısı 66 711 dir.

Türkiye 2013 Yılı Ulusal Nefroloji, Diyaliz ve Transplantasyon Kayıt Sistemi Raporu
World Kidney Day: Chronic Kidney Disease. 2015; <http://www.worldkidneyday.org/faqs/chronic-kidney-disease/>.

Hemşirelik modelleri -HD/PD

- KBH nedeniyle HD uygulanmakta olan hastalar;
 - sıvı kısıtlaması,
 - diyet kısıtlamaları,
 - tedavi planını (ilaç) sürdürme,
 - renal diyalize bağlı olarak yaşamını sürdürmek durumundadırlar ve
 - günlük yaşamlarında bir çok değişiklikler yaşamak zorunda kalmaktadırlar.

Hemşirelik modelleri -HD/PD

- Diyaliz tedavisi uygulanmakta olan hastaların hemşirelik bakımı, hastanın yaşadığı tüm sınırlılıklarla baş edebilmesi için hastanın **adaptasyonuna** odaklanmalıdır.
- Sistematik bakış açısıyla hemşirenin spesifik bir teorinin bilgisine sahip olması gerekmektedir.
- Bu bilgi hemşirenin teknik bilgilerine de temel oluşturacaktır.
- Bu noktada Roy'un uyum modelinin diyaliz tedavisi uygulanan hastaların hemşirelik bakımında rehber olacağına inanılmaktadır.

Roy'un Adaptasyon Modeli (1970, 1986)

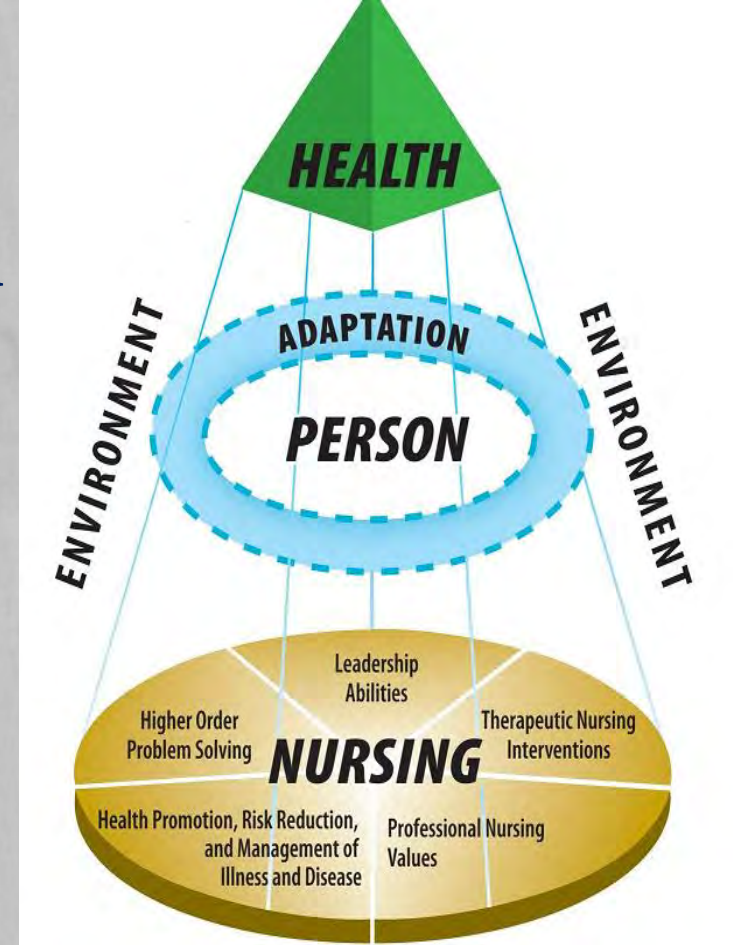
- Roy'un Adaptasyon Modeli (1970, 1986)

İnsan çevresi ile sürekli etkileşim halindedir.

- İnsan çevreden etkilenir, kendisi de çevreyi etkiler.
- İnsan psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönden uyum göstermeye çalışır,
- Bireyin önceki deneyimleri, olayı nasıl algıladığı, çevresel değişikliklerin derecesi, başedebilme durumu bireyin uyum yeteneğini etkiler.

Roy'un Adaptasyon Modeli (1970, 1986)

- **Hemşire;**
- Uyumu kolaylaştırmak için bireyin sağlık ve hastalık durumunu çok iyi bilmelidir.
- Yaşadığı durumu ve başetme mekanizmalarının etkinliğini iyi değerlendirmeli,
- Bu bilgiler doğrultusunda gerekli hemşirelik bakımını planlamalı ve uygulamalıdır.

Roy'un Adaptasyon Modeli (1970, 1986)

- Sağlık ;

- her bireyin yaşamda kendine özgü amacı ve bu amacı yerine getirme potansiyeli vardır.
- Sağlık ve hastalık yaşam boyu kaçınılmaz bir durumdur.
- Başa çıkma mekanizmaları yetersiz olursa sonuç hastalık,
- Birey sürekli olarak uyum gösteriyorsa sonuç sağlıklıdır.

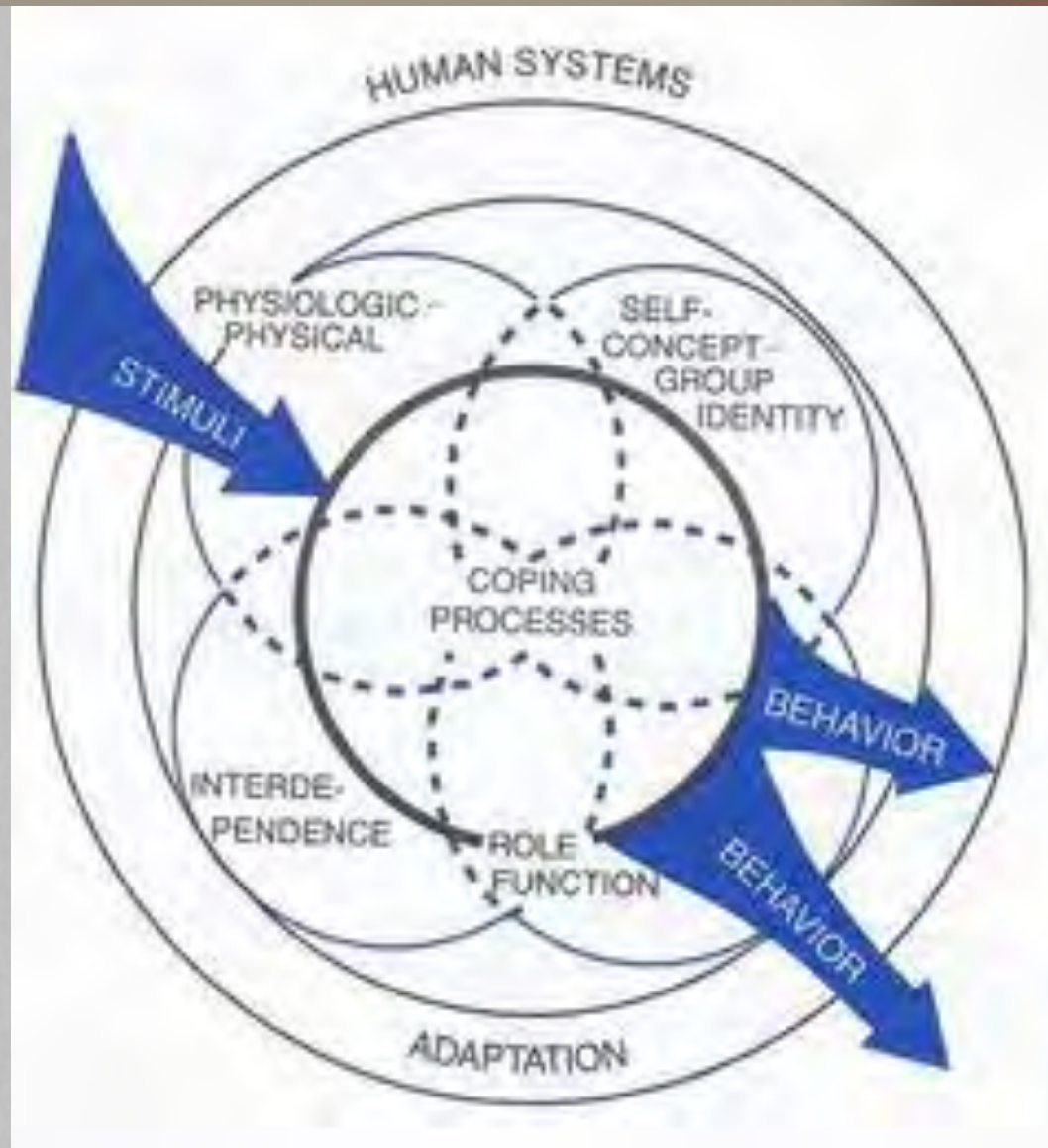
Dixon 1999, Roy 2011a, Roy 2011b, Kacaroglu Vicdan ve Gülseven Karabacak 2014.

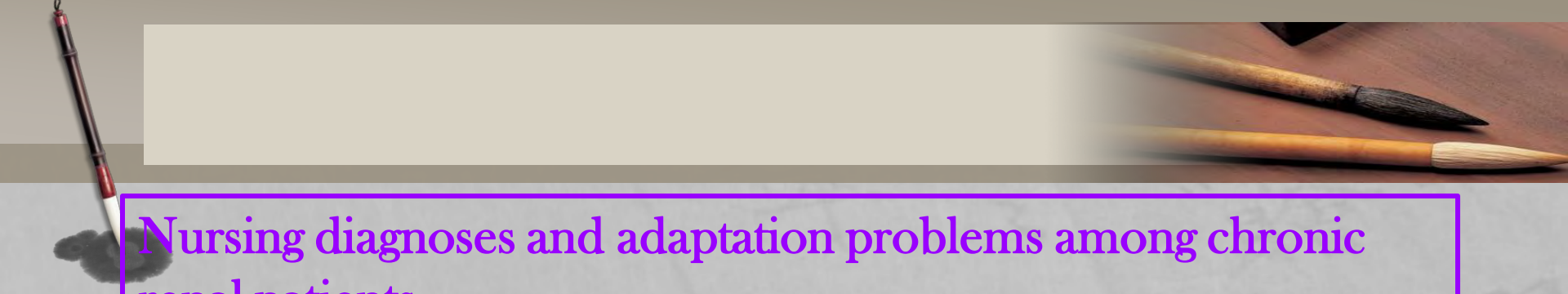
Roy'un Adaptasyon Modeli (1970, 1986)

- Çevre ;

- kişinin ya da grupların gelişim ve davranışlarını kapsayan tüm koşullar, durumlar ve etkilerdir.
- Çevrenin sürekli değişmesi değişik adaptif cevaplar vermek için kişiyi uyarır.
- Çevredeki değişikliklere adapte olmak için kişinin fazla enerjiye gereksinimi vardır.
- cevaplar etkili ya da etkisiz olabilir.

Roy'un Adaptasyon Modeli (1970, 1986)

Nursing diagnoses and adaptation problems among chronic renal patients.

Çalışmaya katılan hastalarda belirlenen 20 hemşirelik tanısı ve 22 adaptasyon probleminin benzer olduğunu belirlemişlerdir.

Frazão, Medeiros, Paiva, Enders, ve ark. 2015

The adaptation problems of patients undergoing hemodialysis: socio-economic and clinical aspects¹

Cecília Maria Farias de Queiroz Frazão²
Jéssica Dantas de Sá³
Ana Beatriz de Almeida Medeiros²
Maria Isabel da Conceição Dias Fernandes⁵
Ana Luisa Brandão de Carvalho Lira⁶
Marcos Venícios de Oliveira Lopes⁶

Table 1 - Analysis of the association between socioeconomic and clinical aspects and the adaptation problems addressed by Roy in patients with CKD receiving hemodialysis (HD). Natal, RN, Brazil, 2013

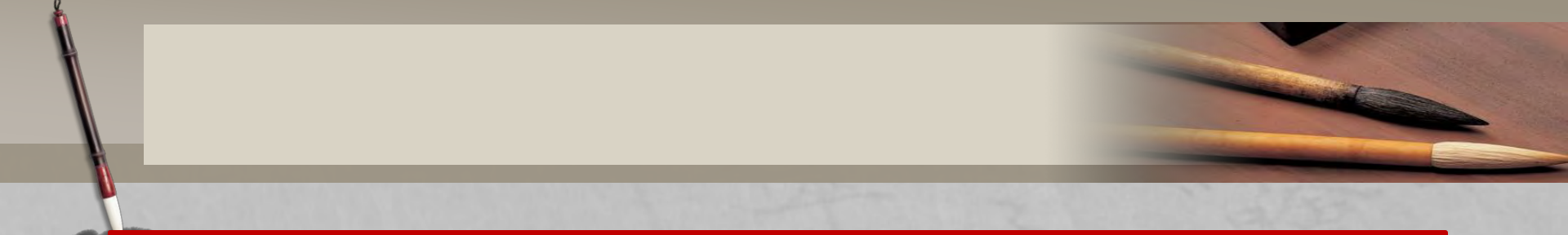
Adaptation problems	Age*	Years of study*	Income*	Sex†	Marital status†	Access†
Hyperkalemia	0.020 [‡]	0.383	0.057	0.548	0.237	0.679
Edema	0.453	0.824	0.016 [‡]	0.145	0.454	0.101
Impairment of a primary sense: touch	0.072	0.156	0.006 [‡]	0.208	0.423	0.953
Role failure	0.033 [‡]	0.628	0.423	0.318	0.568	0.672
Sexual dysfunction	0.827	0.338	0.829	0.009 [‡]	0.003 [‡]	0.293
Impairment of a primary sense: sight	0.879	0.000 [‡]	0.060	0.531	0.852	0.411
Intolerance of activity	0.093	0.037 [‡]	0.599	0.790	0.564	0.372
Chronic Pain	0.162	0.045 [‡]	0.075	0.007 [‡]	0.108	0.657
Impaired skin integrity	0.024 [‡]	0.170	0.249	0.662	0.781	0.350
Potential for injury	0.003 [‡]	0.032 [‡]	0.314	0.870	0.227	0.160
Nutrition below the organism's requirements	0.028 [‡]	0.753	0.117	0.174	0.064	0.988
Hypocalcemia	0.762	0.241	0.470	0.613	0.747	0.030 [‡]
Impairment of a primary sense: hearing	0.926	0.977	0.397	0.041 [‡]	0.390	0.553
Retention of intracellular liquid	0.365	0.479	0.927	0.294	0.441	0.996
Hypothermia	0.941	0.178	0.946	0.649	0.126	0.242
Sleep deprivation	0.919	0.086	0.863	0.607	0.639	0.590
Low self-esteem	0.068	0.141	0.837	0.649	0.108	0.628
Acute Pain	0.866	0.450	0.105	0.491	0.204	0.648
Mobility – gait and/or coordination restricted	0.068	0.216	0.796	0.219	0.132	0.265
Loss of ability for self-care	0.146	0.993	0.275	0.831	0.774	0.260
Constipation	0.246	0.079	0.947	0.425	0.844	0.874
Diarrhea	0.863	0.845	0.994	0.949	0.064	0.988

Table 1. List of similarities between International NANDA nursing diagnoses and Roy adaptation problems among individuals undergoing hemodialysis. Natal, RN, Brazil. 2012

NANDA International Domains	NANDA International Nursing Diagnoses	Roy adaptation model	Roy adaptation modes
Nutrition	Excessive fluid volume	Edema Intracellular fluid retention Hypocalcaemia Hyperkalemia	Physiological Physiological Physiological Physiological

Perception/ Cognition	Disturbed sensory perception: auditory	Deficiency of a primary sense: auditory	Physiological
	Disturbed sensory perception: visual	Deficiency of a primary sense: visual	Physiological
	Disturbed sensory perception: tactile	Deficiency of a primary sense: tactile	Physiological

Self-perception	Situational low self-esteem	Low self-esteem	Self-conception
Sexuality	Sexual dysfunction	Sexual dysfunction	Self-conception
Health promotion	Ineffective health management	Failure in the role	Role function

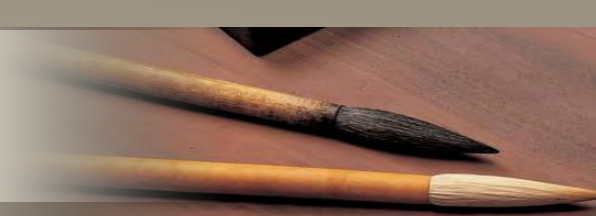

Nursing diagnoses and adaptation problems among chronic renal patients.

- KBH tanı yılı ortalama 6 yıl, HD tedavi yılı ortalama 4 yıl olan HD hastalarını Roy'un Adaptasyon Modeli'ne dayalı olarak değerlendirdikleri çalışmada;

Hastanın

- eğitim düzeyi,
- yaşı,
- gelir durumu,
- cinsiyeti adaptasyon problemlerini etkiler.

Roy's adaptation model-based patient education for promoting the adaptation of hemodialysis patients.

Roy'un Adaptasyon Modeline temellendirilen eğitim programı uygulanan hastalarda :

RAM temelli hasta öğretimi HD hastalarının adaptasyonunu güçlendirilmektedir.

Afrasiabifar, Karimi, Hasani. Iran Red Cres Med J 2013, 15(7):

Hot Tip

- Nursing assessment and intervention for adult hemodialysis patients: application of Roy's Adaptation Model.
- Yetişkin HD hastaları için **Roy adaptasyon modeline dayalı olarak geliştirilen tanılama aracının** nefroloji hemşirelerinin uygulama alanlarına **ANNA Klinik Uygulama Standartlarından daha farklı** bakış açıları sunduğu bulunmuş.

Keen, Breckenridge, Frauman, Hartigen, Smith, Butera, Hooper, Mapes, Neff, Fawcett, ANNAJ 1998, 25(3):311-9.

Orem Öz Bakım Eksikliği Teorisi (1956)

- Teori, ilk kez Dorethea Elizabeth Orem tarafından 1956 yılında “Öz-bakım Teorisi” olarak oluşturulmaya başlanmıştır,
- 1971 - 2001 yılları arasında “Öz-bakım Eksikliği Hemşirelik Teorisi” olarak şekillendirilmiştir.

(Orem, 2001)

Orem Öz Bakım Eksikliği Teorisi

- **İnsan:** İnsan ve çevre arasında karşılıklı etkileşim olduğunu,
- Sosyal bir ünite olan insan; fiziksel, psikolojik, toplumsal ve sosyal bileşenleri içermektedir.
- İnsan, gelişme ve öğrenme potansiyeline sahiptir.
- Bir kişinin öz-bakım gereksinimlerini karşılama yöntemi, öğrenilmiş bir davranıştır; içgüdüsel değildir.

Orem Öz Bakım Eksikliği Teorisi

- **Sağlık:** Fiziksel, mental ve sosyal olarak iyi olma ve hastalığın olmaması durumudur.
- Bireyin algısıyla ilgili olan iyi olma durumu; hoşnutluk, memnuniyet, mutluluk, hedeflerin olması, hedeflere ulaşmak için planlar yapma ve uygulamayı içermektedir.

Fawcett, 2005; Orem, 2001

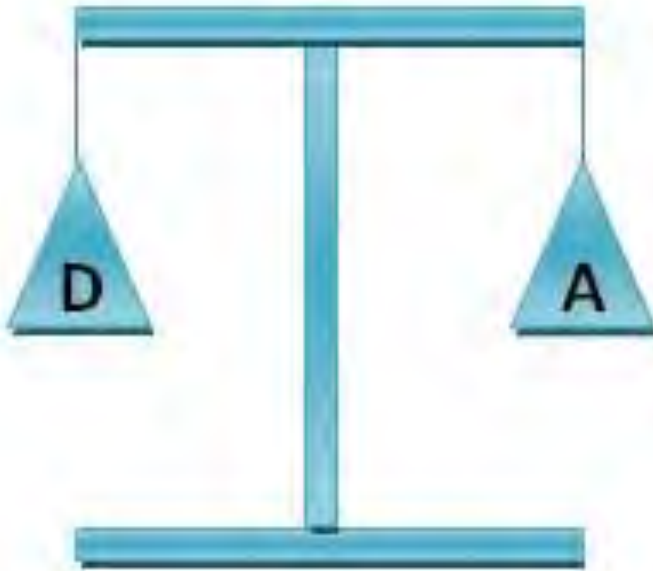
Orem Öz Bakım Eksikliği Teorisi

- **Çevre:** bireyin öz-bakım aktivitelerini yapma yeterliğini etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik özellikler ve sosyoekonomik durumdur.
- İnsan ve çevre, birlikte bir bütünü ve bir sistemi oluşturmaktadır.

Orem Öz Bakım Eksikliği Teorisi

- **Hemşirelik:** hemşirelik, yardım veya rehberliğe gereksinimi olan kişilere hemşireler tarafından bilimsel bilgi doğrultusunda verilen hizmet şeklidir.
- **Hemşireliğin amacı;** insanların yaşam ve sağlığını koruması ve geliştirmesi, hastalık veya sakatlığının iyileşmesi veya etkileriyle başedebilmesi için özbakım yeteneğinin gelişmesini sağlamaktır.

Orem Öz Bakım Eksikliği Teorisi

Self-care

Self-care deficit

D = demand
A = Ability to meet demand

Dorthea Orem's Self Care Theory as Related To Nursing Practice in Hemodialysis

Laurie Simmons

- Hastaya doğrudan bakım sağlayan sağlık bakım profesyonelleri eğitim ve öz bakım yeterliliğini arttırıcı stratejiler sunarak hastaların yaşam kalitelerinde pozitif etki oluşturabilirler.

Simmons L. Dorthea Orem's self care theory as related to nursing practice in hemodialysis.
Nephrol Nurs J. 2009 Jul-Aug;36(4):419-2

International Journal of Human Sciences

ISSN:1303-5134

Volume: 11 Issue: 2 Year: 2014

**The use of patient education
Roy Adaptation Model
haemodialysis¹**

**Roy Adaptasyon Modelinin
hemodiyaliz hasta
eğitiminde kullanımı**

**Ayşe Kacaroglu Vicdan²
Bilgi Gülseven Karabacak³**

Ege Tıp Dergisi 41 (2): 97 - 102, 2002

HEMODİYALİZE GİREN HASTALARIN YAŞAM KALİTESİ VE ÖZBAKIM GÜCÜ İLE BUNLAR
ÜZERİNE ETKİLİ DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF INFLUENCE FACTORS ON SELF-CARE AGENCY AND QUALITY OF
LIFE ON HEMODIALYSIS PATIENTS

Asiye DURMAZ AKYOL Ayfer KARADAKOVAN

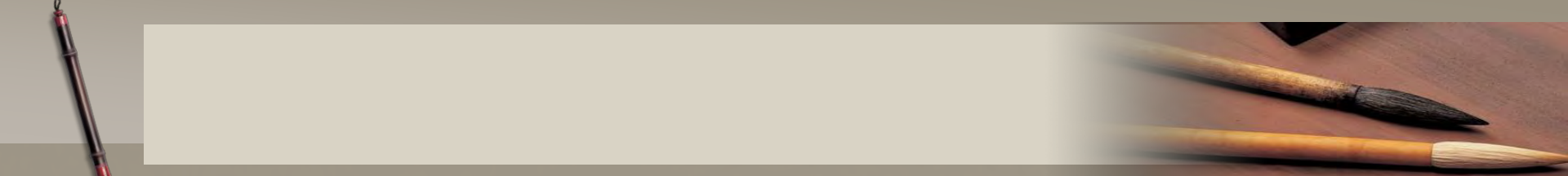
HD hastalarının öz bakım gücü ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Neuman Sistemler Modeli'nin Hemodiyaliz Tedavisi Gören Bir Olguda Uygulanması[♦]

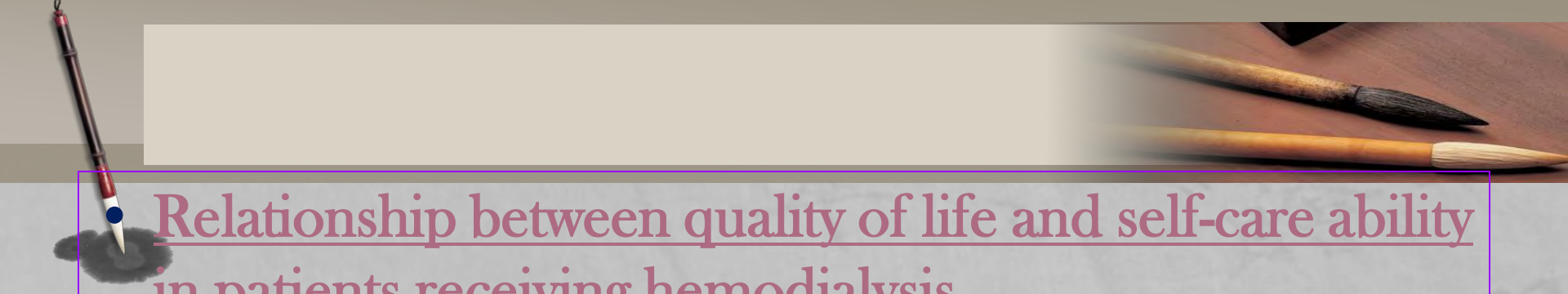
Applying the Neuman Systems Model in a Hemodialysis Treatment Case

**SERAP ÖZER*
SERAP GÖKÇE****

Geliş Tarihi: 21.11.2013, Kabul Tarihi: 26.11.2014

-
- A self-care educational intervention to improve knowledge of dietary phosphorus control in patients requiring hemodialysis: a pilot study.
 - HD tedavisi uygulanan hastaların diyette fosfor kısıtlamasına uyumuna öz bakım eğitimsel girişiminin etkisi incelenen çalışmada hastaların diyetle fosfor kısıtlamasına ilişkin bilgi düzeylerinin arttığı, eğitimsel girişimin bilginin artmasını sağladığı belirlenmiştir.

Brogdon RM: Nephrol Nurs J. 2013 Jul-Aug;40(4):313-8; quiz 319.

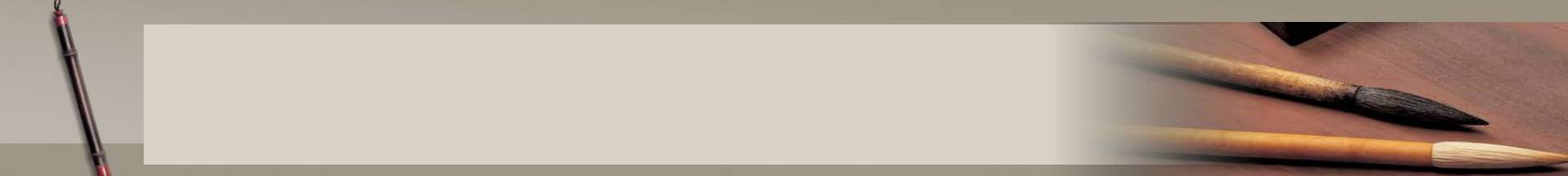
Relationship between quality of life and self-care ability in patients receiving hemodialysis

- HD hastalarının 2/3 nin yaşam kalitesinin istendik düzeyde değil,
- Yaşam kalitesi ile öz bakım gücü arasında aynı yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiş.
- Hemşirelerin hastaların yaşam kalitelerini geliştirmek için eğitim yoluyla **hastaların öz bakım yeteneklerini güçlendirmeleri** önerisinde bulunmuşlardır.

Heidarzahadeh, Atashpeiker, Jalilazar Tahereh 2010. Iran J Nurs Midwifery Res. 15(2):71-6.

- Psychometric Properties of the Dietary Salt Reduction Self-Care Behavior Scale.
- Orem'in Öz Bakım eksikliği teorisini temel alarak **Diyette Tuz Azaltma Öz Bakım Davranış Ölçeği** geliştirilmiş,
- ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış.
- DSR-SCB kısa ve güvenirliği olan bir ölçüm aracı olarak belirlenmiştir.

-
- Application of Dorothea Orem's Theory of Self-Care to the Elderly Patient on Peritoneal Dialysis.
 - Orem'in Öz Bakım Teorisi rehberliğinde uygulanacak bakımla hasta sonuçlarının iyileşmesine katkı sağlanacağı, yaşlı hastalarda **peritonitsiz yaşam** süresinin gençlerinkine benzer olduğu bildirilmektedir.

O'Shaughnessy , Nephrol Nurs J. 2014 Sep-Oct;41 (5):495-7.

DEVELOPMENT AND PSYCHOMETRIC TESTING OF THE SELF-CARE AGENCY SCALE FOR PATIENTS UNDERGOING LONG-TERM DIALYSIS IN TURKEY

Besey Ören¹, Nuray Enç²

- Kronik diyaliz hastalarının öz bakım yeterlilikleri sürekli değişmekte ve birçok değişkenden etkilenmektedir.

- Hemşireler geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı kullanarak kronik diyaliz hastalarının öz bakım yeteneğini düzenli olarak değerlendirmelidirler.

- SCAS hastalığa özel, geçerli ve güvenilir bir araçtır.

- Elde edilen bilgiler; diyaliz hastasının öz bakım gereksinimlerinin tanımlanmasını, daha doğru bakım uygulamaları yapılmasını sağlayacaktır.

Scale

Use of medicine
Diet
Self-monitoring
Hygienic care
Mental state
Global scale

Items

1. I take my medication regularly
2. I know the names of each of my medicines
3. I keep reserve medicine in case I run out
4. I ask a doctor/nurse why I use those medications and what side effects they have
18. I care about myself
5. I ask a doctor/nurse if my method of treatment and the medication I use has effects on my sex life
8. I conform to the dietary scheme I was suggested
9. I try to keep my weight in the limits suggested by the doctor/nurse
10. I conform to the daily amount of salt I must take
11. I add salt to my food
12. I often consume food like salted nuts, potato chips, corn cereals, instant soup and bullion
6. I regularly go to the doctor for check ups
7. I weigh myself everyday
13. I take my blood pressure everyday
14. I take a pulse count everyday
15. I regularly brush my teeth
16. I regularly shower
17. I always take care that my nails are short
19. I enjoy life
20. I think I can't fulfil my familial duties after the illness
21. I think my working capacity is lower after the illness
22. I feel lonely since the illness

Hot Tip

- Peritoneal dialysis: patient education based on the self-care model

Figueiredo, Kroth, Lopes

- Öz bakım modeli hastanın güvenliği ve bağımsızlığını desteklemek için kullanılacak bir modeldir. Hemşire hastanın motivasyonunu, bilgisini ve yapabilme yeterliliğini değerlendirir. Bireyselleştirilmiş eğitimle hastayı bu alanlarda destekler.
- Öz bakım modeli PD hastalarının eğitiminde kullanılabilecek ve hastanın bağımsızlığını, yaşam kalitesini destekleyecek, geliştirecek rehber bir modeldir.

Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, 2005

**SAPD (SÜREKLİ AYAKTAN PERİTON DİYALİZİ) HASTALARINDA
YAŞAM KALİTESİ VE ÖZ BAKIM GÜCÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Elanur KARABULUTLU*

Mehtap TAN **

($p > 0.05$). Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi alanlarından alınan ortalama puanlar arasında yapılan korelasyon sonucunda, Öz bakım gücü arttıkça global yaşam kalitesi, fonksiyonel durum ve esenliğin anlamlı olacak şekilde arttığı tespit edilmiştir.

Sürekli Ayaktan Periton Diyalizi Hastalarına Evde Verilen Bakımın ve İzlemin Hastaların Öz-Bakım Gücüne ve Diyalize Bağlı Enfeksiyonlardan Korunmalarına Etkisi*

The Influence of Home Care and Observation on Self-Care Agency and Protection Against Infections Related to Dialysis for the Patients Who Get Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis

Rukiye AYLAZ**, Behice ERCİ***

Sürekli ayaktan periton diyaliz hastalarına evde verilen bakımın ve izlemin hastaların öz-bakım gücüne etkisini inceleyen çalışmada;

Bakım öncesi öz-bakım; puan ortalaması 55.16 olan hastaların bakım sonrasındaki puan ortalaması 61.68 olarak belirlenmiş ve fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur

hemşirelikte kuram/ model kullanımı

Hemşirelik eğitime

Hemşirelik uygulamalarına

Hemşirelik araştırmalarına
rehberlik eder.

A collage of pencil shavings and line drawings of people wearing them as hats or accessories. The shavings are arranged to look like various types of headwear, including a large feathered headdress, a top hat, a flower hat, and a crown. The line drawings show people in various poses, some wearing the shaving headwear. The background is white, and the entire collage is framed by a thick orange border.